

Nr 393.

Av herr **Lundgren m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 79 § 2 mom. lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet, m. m.*

I proposition nr 98 föreslås, att kommunernas underställningsfria lånerätt fr. o. m. den 1 juli 1953 utvidgas på sätt kommunallagskommittén föreslagit. Den nuvarande underställningsfria lånerätten, såväl den »1-åriga» som den »5-åriga» lånerätten, ersättes med en av skattetrycket oberoende lånerätt, motsvarande 6 kronor per skattekrona i stad, som ej deltagar i landsting, och 4 kronor per skattekrona i övriga kommuner. Lån, som upptagas med stöd av denna lånerätt, skola återbetalas inom fem år. Vidare skola kommunerna få nyttja sina fonder utan att detta, såsom f. n. är fallet, skall inkräkta på den fria lånerätten.

I ärendet föreligger — förutom kommunallagskommitténs förslag jämte yttranden däröver samt en framställning från kommunlåneutredningen — även en framställning av Svenska stadsförbundet, vars innehåll utförligt redovisas i propositionen (s. 18—22). På anförda skäl föreslår styrelsen för detta förbund, att regler utformade på sätt kommunallagskommittén föreslagit, men med den underställningsfria lånerätten utökad till 6 resp. 8 kronor per skattekrona, antagas med giltighet från den 1 juli 1953. Av de över Stadsförbundets framställning hörda remissmyndigheterna, statskontoret, fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret, ha riksbanksfullmäktige icke motsatt sig ett bifall till Stadsförbundets framställning. En minoritet om 3 av 6 ledamöter inom riksgäldsfullmäktige har vidare uttalat sig för bifall till framställningen. Endast inom statskontoret föreligger en enhällig mening om att framställningen bör avslås.

Departementschefen har i propositionen biträtt kommunallagskommitténs av kommunlåneutredningen stödda förslag och lämnat Stadsförbundets framställning utan åtgärd. Skälet för hans mot Stadsförbundets framställning avvisande hållning är i och för sig begripligt. Det är oro för att ett bifall till denna framställning ytterligare skulle skärpa konkurrensen på lånemarknaden. Vidare åberopas, att den av departementschefen ifrågasatta lånerättens utvidgning avsevärt skulle lätta kommunernas bekymmer. Särskild betydelse tillägges härvid den föreslagna rätten för kommunerna att nyttja alla sina fonder såsom kassaförslag utan att den fria lånerätten beskäres.

Av andra uttalanden i propositionen framgår, att det är likviditetsläget

hos ett stort antal kommuner, som föranlett att omläggningen av den kommunala underställningsfria lånerätten ansetts höra genomföras redan nu. För vår del vilja vi också starkt understryka, att likviditetssituationen för primärkommunerna är den faktor, som mer än allt annat gör en snabb utvidgning av den underställningsfria lånerätten till en tvingande nödvändighet. I likhet med Stadsförbundet och av samma skäl som detta förbund anse vi emellertid den i propositionen föreslagna utvidgningen av samma lånerätt otillräcklig för att lösa det kommunala likviditetsproblemet.

Det är sant, att kommunerna fonderat betydande medel och att de i följd för åren 1952 och 1953 påbjudna tvångsmässiga avsättningarna till skatte-regleringsfonden ytterligare komma att öka detta fondkapital. Tillvaron av ett betydande fondkapital är visserligen i och för sig ett glädjande tecken på att kommunernas ekonomiska ställning allmänt sett är tillfredsställande. Vad saken i dagens läge gäller är emellertid icke detta utan den kommunala likviditeten. Varför likviditetsproblem uppstått även för kommuner med god ekonomi behöva vi icke här närmare utveckla; på denna punkt räcker det med en hänvisning till Stadsförbundets framställning. När det gäller att bedöma likviditetsproblemet roll och karaktär, är det emellertid nödvändigt att göra klart, vilken betydelse fondkapitalet f. n. har för den kommunala likviditeten. Såsom Stadsförbundet framhåller, betraktas fondmedlen i kommunerna icke såsom något dött kapital utan göras fruktbarande i rörelsen. Detta innebär, att, när anslaget för oförutsedda behov och andra tillgängliga medel disponerats, tilläggsanslag och andra oförutsedda utgifter måste tillfälligt finansieras med vad som återstår av kommunens likvida medel, däribland inestående fondkapital. Detta nyttjande har en rent temporär karaktär — i den ofta parallellt färdigställda staten för det nya året återställas de nyttjade beloppen med skattemedel. Inte förty faller naturligtvis nyttjandet f. n. inom den underställningsfria lånerättens ram. Reellt uppfattas dock icke situationen på det sättet av de med drätsel förvaltningen förtrogna, eftersom avsikten med nyttjandet icke är att ens kortfristigt binda fondmedlen vid de beslutade utgifterna, utan att använda dem som ett slags förskott i väntan på täckning i skattestaten. För kommunalmännen har ett sådant laborerande med förskott den fördelen framför systemet med i överkant tilltagna anslag för oförutsedda behov, att man vid felbedömningar slipper oskäligt betunga skattebetalarna. Kommunalmännen äro också höjda för att anse, att ett nyttjande av fondkapitalet för att möta likviditetssvårigheter är en helt naturlig sak; det genom tidigare sparsamhet hopbringade fondkapitalet är ju, även om det på längre sikt är avsett att disponeras för andra ändamål, dock kommunens. Fondkapitalet tjänar m. a. o. redan nu som en buffert mot illikviditet av särskild betydelse i situationer då kommunen bundit sina rörliga medel i utestående fordringar. Ett vanligt fall av sådan bun-

denhet är att kommunen i staten upptagit inkomster vilka inflyta först i slutet av året. Andra moment, som verka förryckande på finansplanen, äro då kommunen nödgas inbetala sin kostnadsandel för sociala förmåner redan i budgetårets början, såsom fallet är med folkpensionskostnaderna för föregående år, eller kommunen, såsom när det gäller statsbidragen till folkskollärarna eller statliga bostadslån till enskilda kommunmedlemmar, nödgas av egna medel förskottera beloppen i avvaktan på att statsbidragen bli tillgängliga. När kommunen råkar ut för en likviditetskris, innebär detta alltså, att kommunen redan förbrukat sina likvida medel inbegripet fondmedlen och ofta inte har några kontanta tillgångar om hand, förrän nästa skattelikvid från staten influtit. Det är detta förhållande som gör, att den genom propositionen öppnade möjligheten att nyttja fondmedel utan att den underställningsfria lånerätten beskäres icke har den betydelse för det kommunala likviditetsproblemets lösning, som departementschefen antager.

Det bör också observeras, att kommunens fondkapital fördelar sig mycket ojämnt. Det finns kommuner med betydande fonder och sådana som hållit fondkapitalet nere av olika skäl. Ett av dessa skäl — hög utdebitering — har för övrigt beaktats vid påbudandet av de tvångsmässiga avsättningarna till skatteregleringsfonden — högre sammanlagd utdebitering än 15 kronor befriar från avsättningstvånget. I dessa kommuner kan man alltså inte påräkna, att den föreslagna friheten att nyttja eget fondkapital blir av någon större vikt. Därutöver bör understrykas vad Stadsförbundet anfört om riskerna för att vid en längre depression fonderna tömmas även i kommuner, som f. n. ha gott om fondmedel.

Reell betydelse har däremot otvivelaktigt det belopp, varmed den föreslagna höjningen från 3 till 4 resp. 4 till 6 kronor per skattekrona ökat den underställningsfria lånerätten — 139 milj. kronor. Av dessa medel falla emellertid 137 milj. kronor på städer utom landsting och endast 2 milj. kronor på landets övriga städer. Storleksordningen av sistnämnda belopp kommer i relief, när man vet, att den av skattesatsen beroende underställningsfria lånerätten för blott en av dessa städer, Örebro stad, mellan 1951 och 1952 minskade med mer än 2 milj. kronor. Vem som får glädje av ökningen vet man inte heller, eftersom 2-miljontalet har karaktär av medelproportional; för åtskilliga städer komma de nya reglerna otvivelaktigt att ytterligare beskära möjligheterna att utan nådigt tillstånd upplåna pengar på den öppna marknaden. Det är vidare att märka, att den angivna ökningen är en ökning från det bottenläge, i vilket den av skattesatsen beroende lånerätten råkat genom av inflationen framtvingade utdebiteringshöjningar ute i kommunarna. Dessa utdebiteringshöjningar ha fortsatt även i höst. Trots den väldiga stegringen av det kommunala skatteunderlaget — för rikets 133 städer i fjol knappt 117 milj. och i år mer än 143 milj.

skattekronor — har den av skattesatsen beroende underställningsfria lånerätten sjunkit i absoluta tal. Dess realvärde har givetvis undergått en ännu större minskning.

Departementschefens farhågor för att ett bifall till Stadsförbundets framställning skulle medföra risker för skärpt konkurrens på lånemarknaden förefalla oss i hög grad överdrivna. Kommunalmännen i gemen äro väl medvetna om att användningen av den underställningsfria lånerätten endast är en provisorisk täckning i avvaktan på de till den nya budgeten knutna skattelikviderna. Sedan dessa likvider influtit friställas medlen.

Naturligtvis kan man, om man tillmäter de av departementschefen anförda betänkligheterna större vikt än vi ansett dem förtjäna, välja en kompromissväg, som innebär, att den för kommuner, som deltaga i lands- ting, föreslagna underställningsfria lånerätten höjdes från 4 till 5 kronor per skattekrona. För vår del anse vi emellertid Stadsförbundets motivering för en höjning till 6 resp. 8 kronor per skattekrona bindande och sakna anledning att frångå den.

Under återopande av vad nu anförts hemställa vi,

att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 98, måtte besluta att för sin del antaga regler om den underställningsfria kommunala lånerätten av samma lydelse, som Kungl. Maj:t föreslagit, men med lånerätten utökad till 6 resp. 8 kronor per skattekrona med giltighet från den 1 juli 1953.

Stockholm den 1 april 1953.

P. G. Lundgren.

Rud. Anderberg.

John Bergvall.

Einar Eriksson.
